

פרשיית השבוע

חגזין להגות והסברה יהודית

פרשת תולדות

תשפ"א

גיליון מס' 512

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

ביותר. אחרי מעשים נטולי-מעצורים. הוא, שמכבד את אבא ללא-לאות, לא מוצא מרגוע לנפשו.

זה שובר את ליבו והוא אכול נקיפות-מצפון. המחשבות לא נותנות לו מנוח והוא חש מותש. עייף. כבוי.

ככה זה כשחוזרים משהיה להם וההשתוקקות של אבא. מטריטוריית-ההתעלות והגעועים של אבא, אותו הוא כה מוקיר ומכבד.

ואולי - אם יש בזה מן האמת - יש בזה גם לבטאות קטבים קיצוניים כל-כך: מה אפשר לעשות משדה. אפשר להשתיק כל שאון ארצי ולשפוך שיח לבבי - כמו יצחק. אבל אפשר להרוג נפש, ולעשות את המזוויע מכל.

שדה אחת, שני עולמות.

שיחו".

וגם הבן-יקיר, עשיו השובב יוצא לשדה. הוא אפילו מתעטר בתואר "איש שדה" אבל מה הוא עושה שם? צד חיות ואנשים תמימים. עושה את הגרוע מכל.

התורה הלא מבכרת להדגיש "ויבוא עשיו מן השדה - והוא עייף". אין כאן סיפור דברים בעלמא. וכי מה אכפת לנו אם חזר מן השדה או שמא מסעודת-מרעים? אם עייף הוא בגלל המעשים הנוראים עצמם - מה עניין זה ל"שדה"!!

שמה ואולי באה התורה להדגיש, בנוסף על האמור בגמרא (והובא גם ברש"י על-אתר), מדוע הפך ל"עייף" אחרי שעשה את החמורות באותו-היום. אין זה רק בשל העבירות עצמן, אלא אולי גם בשל המיקום.

הוא יודע שאבא נמצא כאן הרבה. אבל אבא מגיע לכאן ומגיע לפסגות של התרוממות, הוא מגיע לרמות הכי-גבוהות של התקרבות והשתוקקות לריבונא דעלמא. "עמוד התפילה" הוא. וככתוב בראשית הפרשה: "ויעתר יצחק לה".

הוא - הבן - שב מאותו מקום - מהשדה - בהמי

בשדה של אבא

וַיְבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיפִי (בראשית כה, כט) אמר רבי יוחנן: חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום - בא על נערה מאורסה והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחיית המתים ושט את הבכורה (גמרא בבא-בתרא טז, ב)

"עייפות" זו - למה? ומדוע מבכרת התורה להבליט את עובדות בואו "מן השדה"??

בליל שבת-קודש, זמן של התרוממות עילאית, נפלה לנו הארה מן שמיא.

גם אביו של עשיו - יצחק נמצא בשדה. הרבה. "ויצא יצחק לשוח בשדה - והנה גמלים באים", קראנו אך לפני רגעים ספורים, בשלהי פרשת חיי-שרה.

יצחק אבינו יוצא לשדה כדי להתבודד עם בוראו ולשפוך שיח. "תפילה לעני כי יעטוף - ולפני ה' ישפוך

איתא בספרים הקדושים ששבת הוא יום הדבקות, היינו יום שיהודי מתנער בו מכל

הצרכים והעניינים הגשמיים ואין לו אלא ה' אלוקיו.

"וזו הייתה דמות השבת שראו אצל חסידי קמאי, פכי אשר שמענו תיאורים על חסידים כאלו

בדורות האחרונים. וכאותו חסיד שהיה בעל-ייסורים גדול, חי בדחקות נוראה עד שעור פניו התקלף מתת-תזונה, אבל בשבת היא תואר

פניו משתנה לגמרי, כאילו קביל פנים חדשות ואור חדש" (ספר 'דרכי נועם' - וישלח תשע"ב)

נועם הנשמות

פרקי ערגה לשבת קדש

הפנקסו של החנך

דילחות הינוכיות אקטואליות

פרידמן) (שהיה לחדר-שיעורים בשעות ליל, לשיחותיו של מורנו שר הלב, הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א. אחת, כמה געגועים...). כמו גם בחדר האוכל של בניין ה'מרכז' ששירת בעיקר את התלמידים האמריקאים.

ייתכן ויישארו קצת רעבים (וזאת בפרט שהכל ידעו כי שעת השינה הקלאסית של מירראי מצוי עומד על שעה שאחרי השעה 1:00 בלילה ואף פנימה יותר..), אז לצד ההוראה המחמירה הוא מיד הציב עוגיות ועוגות במקלט של 'מיר -

עוגות במקלט

ראש-הישיבה שידע לומר את ה-'כן' לצד ה-'לא'

א.י.פ.

אחד מהזיכרונות המעניינים מימי חורפי הוא הזיכרון שלי משעת-ליל בישיבת 'מיר -פרידמן'.

למדנו אז - כך זכורני - פרק 'החובל' בסדר ג' ודנו בדברי הגר"ח מברייסק בגדר המחייב של ד' דברים באדם החובל בחבירו. אחרי ה'סדר' פשטה השמועה כי ראש הישיבה הגאון רבי נתן-צבי פינקל החליט לאסור על רכישה במסעדות האזור אחרי השעה 11:00 בלילה. רבע שעה בלבד אחרי תום ה'סדר'. העילה הייתה התקלויות בלתי-רצויות שהתרחשו בשעתו, בעיקר של חבר'ה שמתגוררים בדירות באזור ואינם מתלמידי הישיבה.

הדבר עשה רושם כמובן גם על בעלי המסעדות באזור שקיבלו את ההוראה וסגרו שעריהן אחרי השעה המדוברת.

אלא שימים אחדים הגיעה החלטה נוספת שעשתה לה כנפיים:

ר' נתן צבי החליט כי מעתה ואילך יוגשו בכמה מוקדים מיני-תרגימא וקפה אחרי סדר ג'.

מתברר, כי ראש הישיבה האהוב ידע להצמיד ל'לא' גם את ה-'כן'. נכון, אין לבחורי הישיבה להימצא במסעדות והמזללות אחרי השעה 11:00 אבל הרי

תלמודא

חושג תלמודי אחד

מעמדו של צלם-החתונות

הנה ידועה היא ההלכה (שולחן ערוך חושן משפט סימן של"ג) כי פועל יכול לחזור בו באמצע היום ומשום הכתוב "עבדי הם - ולא עבדים לעבדים", בשונה מקבלן שמחויב לעבודתו זו.

לפני-הכל יש מן העניין לציין שזוהי דוגמא קלאסית להבדל החריף שבין ההשקפה היהודית לזו שאינה. ההסתכלות העולמית גורסת כי העבד מחויב לעבודתו, שכן כך היה החוזה הרשמי בבחינת "משרתת" (ראה בהמשך סימן של"ג, וראה ב'נתיבות' שם שהסביר גדר זה שהוא "דבר האבוד" שאינו של ממון), אולם הקבלן - הלא הוא בעל-מלאכה שמציע פעולה מסוימת גרידא, וכל שלא עשה אותה - אין לו מחויבות אמיתית לקיימה בהעדר הסכם ממוני וכדומה.

וכאן יש להביא את החקירה הבאה: צלם או כל אמן שנדרש לעבודה בפרק-זמן מאוד מסוים, כאשר אף נשכר לשעות ייעודיות - האם הוא בגדר "שכיר", או שמא הוא בגדר "קבלן".

ובסברה לכאורה נראה לטעון כך. העניין הזה יכול להתבסס על בחינת "מנהג המדינה", עליה סומכים הלכתית במקומות מסוימים.

שהנה אנו יודעים שמבחינה חוקית צלם נחשב "עצמאי" מבחינה חוקית. והיינו - שאף שיייתכן ושוכרים את שירותיו, ואפילו שישנם בהחלט מספר הגבלות שמציינים לו כתנאי וכגון מספר תמונות בחתונה וכדומה, הרי שאין זה הופך את מעמדו ל"שכיר". שכן הוא נשאר איש מקצוע שפשוט מציע את מקצועיותו לערב החתונה. וההגבלות המדוברות - ואפילו הזמן - אינן אלא תנאי בהסכם ביניהם, אבל מעמדו - בעצם - לא עשוי להשתנות. (ושמענו שבתרומת הדשן הרחיב בזה רבות לגבי בעלי מלאכה שונים). ובימינו מבחינה חוקית נקרא האמן שמציע שירותים לעסקים וכדומה - "פריילנסר", היינו אמן שמציע את שירותיו, ואינו "שכיר".

עם-זאת, וזה כן יש מקום ללמוד, שלאחרונה שמענו שינוי מעמד בחוק הישראלי ולפיו, "פריילנסר" שעובד בקביעות - כמו למשל באופן שבועי - הרי שיש לו כן מעמד של "שכיר" מבחינות מסוימות, כמו למשל פנסיה וזכויות בסיסיות שהוא מחויב להקצות לו, למרות שבצדקתו הוא "עצמאי". והיינו, שהחוק כן מעניק איזו בחינה של "שכיר", במקרה שהעצמאי עובד קבוע ועקבי, שאז לא רצוי שינוצלו ע"י המעסיק הקבוע לביטול זכויות קלאסיות המוכרות.

לפני שבועיים הבאנו במדור זה, את הגדרת מרן האור-שמך ולפיה הדין של "ולא עבדים לעבדים" איננו רק זכות פרטנית של העבד, אלא הוא גדר מהותי בכל רמת הקניין, שהנו לא ברמה עבדותית, אלא בבחינת "גוף לפירות" - לשימושים השונים שהעבד מציע.

תימכין לדבר מצינו השבוע ב'נתיבות' (סימן של"ג סעיף קטן ה' כמדומנו) שכתב על דברי השולחן ערוך כי אם מצא העבד בהמשך היום מקום עבודה אחר אין הבעה"ב המבטל מחויב לו כל ועיקר, בשונה ממשכיר בית שלא יכול להשכיר לאחר, וזאת משום שבבית שכר את עצם הבית ולא רק שימושו, וזה כהאמור. והעמיק בזה עוד ורווה נחת עד מאוד.

ידועה היא הגמרא בחולין (קט, ב כמדומנו) שכל דבר שאסרה תורה - התירה דבר כנגדו. למשל אסרה את בשר החזיר, והתירה - מנגד - את דג השיבוטא שטעמו דומה. וכן הלאה והלאה.

אפשר שיש כאן מסר מאלף: לצד ה'לא' - צריך להצמיד גם 'כן'. התורה לא אסרה כדי לכבול ולהציק, אלא כפי שאומר רש"י בפרשת שמיני כרופא שדואג שהחולה יאכל מאכלים שלא יזיקו לגופו.

האהבה שהייתה לכולנו לראש-הישיבה הבלתי-נשכח ר' נתן צבי מתקשה להתפוגג ברבות השנים. האבהיות וטוב-הלב הנשפך שהפגין בכל עת מצוא - עשו רושם עמוק על ליבנו עד היום הזה.

אבל המסר החינוכי העצום אף-הוא מהדהד מולנו:

בפרט אם ילדים עקשניים, שהכבוד הופך לבשר-מבשרם ולמחיייה שלהם, אל תתעסקו ב'לא'. זה כובל אותם והם ידאגו להתנצח איתכם ולהראות לכם הייטב ש'כן'. בזמן הנכון ובעת הנכונה.

החכמה והתבונה הגדולה יותר היא - לומר 'כן'. להתעסק במותר ובאפשר. לנתב לדרך החיובית, הטובה והישרה. אין עיקרון של 'לא' מלבד לאנשי אגו התרים אחרי שליטה ומרות (שזה כבר לא עניין שקשור לעולם החינוך - ראה ספר 'זריעה ובניין בחינוך' למשגיח הרב וולבה זצ"ל)

פשוט ועמוק גם-יחד.

מתוך: 'פרשת דרכים' - אסופה חינוכית

עשירה ומקורית מלווה בדילמות מחיינו.

פרטים - בקרוב.

והכל כדי ללמוד במוסד החינוכי ההולם ולא חלילה לרעות בשדות לא-לו.

מלבד הסיפור שמלא באמונת-חכמים תמה ומתוקה כל-כך, הרי שיש כאן מסר לכל הורה על עוצמת החשיבות של המוסד החינוכי, עד שאבא יעשה הכל - אבל הכל - כדי שהבן שלו יגדל במוסד בחינוכי המרום ביותר, ויגדל לימים לתפארת בישראל.

וכי הוא מבקש אם יוכל לברכו.

"ממ"ד? בשום-פנים", חרץ החזון-איש. "אתה צריך לשלוח לחינוך חרדי. יש בקריות מוסד של החינוך-העצמאי וצריך לשלוח רק לשם. עליך להוציא את הילד מהמוסד הנוכחי".

האב, יהודי שאמונת-חכמים הייתה נר לרגליו, שב לביתו בחיפה ועשה בירורים במוסד 'החינוך העצמאי' בקריות, והודיע למוסד הממ"ד כי הבן כבר לא יגיע למחרת.

הבוקר אור והילד שולח.

האוטובוס היחיד שהגיע עד המקום היה "האוטובוס של הפועלים" - אוטובוס של חברת "אגד" שיצא לדרכו בבוקר-השכם - בשעה 6:00 (!) ונסיעתו ארכה לא-פחות משעה וחצי (!!).

האב לא עשה חושבים, ומידי בוקר בבוקר, במשך תקופה ארוכה, הביא את הילד לאוטובוס, ומידי-בוקר הילד בן ה-6 היה נוסע במשך שעה וחצי

אנשי העשה

סיפור יהודי לשלחן שבת

ילד באוטובוס הפועלים

ההוראה שניתנה במעונו הצנוע של מרן החזון-איש זיע"א הייתה חד-משמעית. "תעביר את הילד למוסד חרדי".

היה זה בימי קום המדינה. הבן למשפחת איידלברג שהתגוררה בחיפה נשלח למוסד החינוכי הקרוב לביתו - של הממ"ד.

לימים נקלע אביו לבני-ברק ונכנס למעונו של מרן החזון איש זיע"א כדי לקבל את ברכתו. גאון הדור הביט באב בעיניו הטובות והתעניין אודותיו. אדהכי והכי פלט האב כי הבן לומד במוסד פלוני

מבינים שמדובר בתורת-חיים, תורה אלוקית, מזונה של הנשמה הרעבה שבקרבו.

הרב לודמיר: אני חושב לאור דבריך הנבונים והנוגעים, שהמעבר מעירובין לפסחים, כמוהו כמעבר, מלימוד לשם לימוד, ללימוד לשם עונג וחיות. בהתחלה 'נעשה' ואחר כך 'נשמע'. הרעיון נשמע נשגב באופן תיאורטי, אך ישומו בפועל, דורש רוב עמל ויגיעה, והפנמה.

אבישי פרי: זה כמוכן הזמן - כרשותך הרב לודמיר - לאחל מזל-טוב למסיימי מסכת עירובין במסגרת לימוד 'הדף היומי' ובברכת ברוכים הבאים למתחילים מסכת פסחים, כן ירבו בעז"ה, להגדיל תורה ולהאדירה.

כולם מוזמנים!

המשך יבוא אי"ה

אבל העלה חרס בידו. המון חשבונות וחישובים, ולא נשאר לו - מבחינתו - ידע ברור ומסודר מכך המסכת הזו. אז זהו שלא.

מסכת עירובין מעצימה בנו את אחד הנכסים הכי-חשובים בלימוד התורה. לא הנאה. לא פלפולים מרתקים. לא גאונות מרהיבה נוסח 'קצות' ורבי עקיבא איגר. רק חומר מורכב שאכן 'צריך לשבור את הראש' כדי להבין את החישובים והחשבונות.

אז כן, כאן אנחנו מגיעים לנקודת האמת: להבנה של קדושת התורה. התורה היא לא רק ממתק ותענוג עילאי. היא לפני הכל תורת השם, דברי אלוקים חיים ומלך עולם. כל מי שלומד תורה, מוציא מפיו "גוד אסיק מחיצתא", הוא לא למד חשבון. הוא נגע בקודש-הקודשים. והוא התקדש והתעדן והזדכך.

הרב יעקב לודמיר: עוד מעט נתקרב לחג החנוכה, החג של 'הנרות הללו - קודש הם'. החג שמלמד אותנו את ההבדל בין התפישה היוונית לזו היהודית.

אם הם ראו בו חומר של "מדעי התלמוד" כמו באוניברסיטאות הקרות והיבשות; הרי שאנחנו

שיחות לילה

שיח יהודי פורה בעבודת ה'

הדרן עלך, עירובין?

אבישי פרי: פגשתי אותו השבוע. אותות-אכזבה נראו על פניו. "כן, נכון, מסיימים עירובין, אני יודע. 3000 אמה. 2000. שברנו את הראש. המון חשבונות".

היה זה איש עבודת-כפיים שבעתות ערב - כמו ריבואות יהודים בארץ ובפזורה - עוזב את הכל לשעת לימוד גמרא, דברי אלוקים חיים. או-טו-טו מסיימים מסכת עירובין, ללא ספק מסכת מאתגרת, והוא מרגיש - במידה מסוימת, שהוא צלל במים אדירים

לתשומת-ליבכם! מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את הגיליון למייל ללא תמורה

בשליחת דוא"ל לכתובת: abyisrael@gmail.com

זוג או פרט

הגר"ח טולידאנו - אב"ד ירושלים

חלווה הלכה

אקטואליה מזווית יהודית

“הוא לא מתקשר..”

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא (בראשית כה, כא)

ביאר הרד"ק בפירושו על אתר: “הרבה בתפילות על אשתו שתלד לפי שהיה אוהבה אהבה יתירה, לא רצה לקחת אחרת עליה. לנוכח - בעבורה, כדי שיכוון ליבו עליה”. המשמעות של דבריו הנם, שיצחק הביע אכפתיות למצבה של אשתו העקרה. נשא הוא על לוח-ליבו את כאבה כמו היה כאבו שלו. בבחינת “הרגל של אשתי כואבת לנו..”. אין הוא רק דואג מצבה של אשתו אלא גם מעתיר בתפילה. מביע אכפתיות יתירה למצבה ומרגיש את העובר עליה.

ישנם שתי משמעויות לנישואין: א' - נשיאת העול. ב' - נשיאה בעול. כלומר: חיי הנישואין מחייבים לא רק נשיאת עול החיים אלא גם תחושת שותפות בין הבעל לאישה. לא-אחת אנו שומעים בבית-הדין טענות של נשים: “אנחנו חיים יחד בבית, אבל לא מרגישות זאת. כמו חיות לבד. אין הבעת אמפתיה, אין שותפות. אנחנו הולכות לבד לבית החולים”. אין כימיה - במילים אחרות. זה לא חיי נישואין. זה שניים שחיים יחד אבל פרודים נפשית.

פעם הגיע זוג ל'משגיח' רבי מאיר חדש ללבן מועקה שהעיבה עליו. האישה טענה כי הבעל יושב כל היום ב'כולל' ולא טורח אפילו להרים פעם אחת את הטלפון כדי לצלצל אליה ולשאול בשלומה ובשלום הילדים. 'כאילו אינו בעלי', - תינתה את צערה. ואילו הבעל טען לעומתה: “כלום אם הייתי יגע ביגיעת-כפיים גם היית טוענת כך?!”.

פנה רבי מאיר חדש אל הבעל ואמר לו: “הבן תבין. האישה אינה מבקשת אלא דבר אחד: שותפות בחיי הבית. שתרגיש שאכפת לך ממנה ומהעובר עליה. מוטב היה אם היית משיב לה ואומר: 'תשמעי רעייתי. מאוד הייתי רוצה להתקשר אלייך ולהתעניין בשלומך ובשלום הילדים. אבל לצערי הרב המציאות הלימודית התובענית ב'כולל' לא מאפשרת לי זאת. אך כל היום עיניי נשואות לרגע שבו אוכל לטלפן הביתה ולהתעניין מה קורה בו..”.

יצחק אבינו מלמד אותנו מה המשמעות של חיי הנישואין: “לנוכח אשתו”. למקד מבט תמידי על האישה, לדאוג לשלומה ולהיות קשוב למצבה. לחיות חיי שותפות בבית. של שניים שהם בעצם אחד, ולא של שניים שחיים בבית אחד. הדבר הזה הילדים חזו במו-עיניהם ושאפו לכך.

אגרות דוד

ברא כרעא דאבוה: שורת פסקים בלתי-יודעים משולחנו של אחד מגדולי הפוסקים בארה"ב הגאון רבי דוד פיינשטיין זצ"ל שנלב"ע השבוע

ג.ג.

תאריך לוועזי בשיקים

“וכן הורה הגר"ד פיינשטיין שליט"א [זצ"ל] שבארץ ישראל שבהרבה מקומות יודעים מניין השנים לבריאת העולם, יש ליהדר בכתיבת התאריך היהודי ולא הלועזי, ובפרט בכתיבת שיקים שכל הבנקים בארץ יודעים התאריך לבריאת העולם” (קובץ תורני 'בית אהרון וישראל' חלק ס"ז עמוד פ"ו)

הבדלת קטן בתשעה באב שחל בראשון

“וכן אמר הגר"ד פיינשטיין בשם אביו הגר"מ זצ"ל שאין הקטן מבדיל בתשעה באב (שחל בראשון) כשאוכל. והיינו משום דענין חינוך כדי להרגילו לנהוג כן כשיגדיל, ואולם בגדלותו הלא יבדיל רק במוצאי תשעה באב ולא במוצאי שבת” (ספר 'סוכת חיים' - עמוד ל"ד)

הדלקת נר חנוכה - בצאת הכוכבים?

“ואגב, אכתוב מה ששמעתי מפיו הגאון ר' דוד פיינשטיין שליט"א [זצ"ל] בענין מה שכתב אביו מרן הגאון רבי משה זצ"ל (אורח חיים חלק ד' סימן ק"א) שיש להדליק נרות חנוכה כעשר דקות אחר השקיעה, שאע"פ שנהג כן, לא הורה לאחרים כן, וזאת משום שמנהג ישראל כהשולחן-ערוך שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים. וכן נוהג הגר"ד פיינשטיין בעצמו להדליק בצאת הכוכבים” (ספר 'מלכות שלמה' - רבי בן ציון טברסקי, עמוד רמ"ה)

נר חנוכה לקטנים בערב שבת

“בערב שבת חנוכה, ראוי לתת לקטן להדליק נר חנוכה שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, כפי הגדולים. וכ"כ בשו"ת ודיברת בם בשם הגר"ד פיינשטיין”. (ספר 'חינוך הבנים כהלכתו' - הלכות חנוכה, עמוד תתקס"ב)

פולמוס השבת ביפן

“שאלתי את הגר"ד פיינשטיין והשיב ששמע כמה פעמים מאביו הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שעיקר יום השבת ביפן - בשל השאלה היכן עובר קו התאריך - ביום השביעי שלהם, אלא שיחמיר ביום הראשון (ספר 'תאריך ישראל' סימן ב' הערה ה')